

Asia: VN/23399/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotikuntalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Näkemyksenne ihmisten kotikunnan, asuinpaikan ja väestökirjanpitokunnan määräytymistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 3, 8, 9, 11 ja 25 §)

-

2. Näkemyksenne kotikunnan ja asuinpaikan muuttumista koskevista poikkeuksista (uuden kotikuntalain 10 §)

-

3. Näkemyksenne ulkomaalaisten kotikunnan saamisedellytysten tarkentamista ja kotikunnan menettämistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 4–7 ja 17 §)

-

4. Näkemyksenne muuttoilmoitusten tekemistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 12–14 §)

-

5. Näkemyksenne muuttoilmoitusten käsittelyä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 15–21 §)

-

6. Näkemyksenne väestötietojärjestelmästä ja Digi- väestötietoviraston varmennepalveluista annettuun lakiin sekä muihin lakeihin ehdotetuista muutoksista

-

7. Esitysluonnoksessa on kuvattu lakiehdotusten keskeiset vaikutukset (jakso 4.2). Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, täydennettävä tai tarkennettava?

-

8. Esitysluonnoksessa on kuvattu vaihtoehtoisia toteuttamistapoja (jakso 5.1). Olisiko jokin näistä toteutustavoista perustellumpi kuin esityksessä ehdotettu malli?

-

9. Muut kommentit esitysluonnoksesta

Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunto

Esityksen vaikutuksista lapsiin ja nuoriin

Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) pitää hyvänä, että esitysluonnoksessa on erikseen arvioitu esityksen vaikutuksia lapsiin ja nuoriin. Arvioinnissa tuodaan jonkin verran esille myös kielteisiä vaikutuksia, mutta niiden tosiasiallisia vaikutuksia lasten ja nuorten oikeuksien toteutumiseen tarkastellaan niukasti ja seurauksia liudentaen. Esitysluonnoksessa esimerkiksi todetaan, että Suomeen muuttaneet lapset ja nuoret voisivat joutua odottamaan sosiaalihuollon kiireettömiin palveluihin pääsemistä jonkin verran nykyistä kauemmin tai hankkimaan ne tänä aikana yksityisiltä palveluntuottajilta.

Vaikka esitysluonnoksen mukaan perhesiteeseen perustuvien ensimmäisten oleskelulupien keskimääräinen käsittelyaika on pari kuukautta, monissa tilanteissa käsittely kestää merkittävästi pidempään. Maahanmuuttoviraston käsittelyaikalaskurin mukaan perhesiteen (hakijana lapsi) perusteella 20.10.2023 jätetyn oleskelulupahakemuksen käsittely kestää arviolta 20.4.2024 saakka. Lasten kannalta jo kahden kuukauden, saati sitten kuuden kuukauden odotus palveluihin pääsyssä on liian pitkä. Yksityisten palveluiden käytölle esteeksi muodostuu yleensä niiden korkea hinta. Lisäksi lapsi voi joutua vielä kotikunnan saatuaankin jonottamaan palveluihin pääsyä, mikä voi aiheuttaa merkittävän viiveen niihin pääsulle. Asian osalta ks. myös lausunnon kohta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:ään suunnitelluista muutoksista. Em. muutos on oleellinen myös niiden lasten/nuorten/lapsiperheiden osalta, jotka menettävät kotikuntaoikeutensa.

Kotikuntaoikeudella on merkittävä rooli varhaiskasvatukseen pääsyssä. Varhaiskasvatustilain 6 §:n nojalla oikeus varhaiskasvatukseen ilman kotikuntaa olevilla on harkinnanvarainen, joten kotikunnan puuttuminen voi viivästyttää varhaiskasvatuspaikan saamista merkittävästi. Ehdotettu lakimuutos vaikuttaa heikentävästi ilman kotikuntaa olevien lasten oikeutta päästä varhaiskasvatuksen piiriin.

MLL muistuttaa, että lapsen etu tulee huomioida ensisijaisena harkintaperusteena kaikessa lasta koskevassa päätöksenteossa (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 3.1 artikla). Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotettu muutos, että kotikuntaa ei enää saisi perheenjäsenen kotikunnan perusteella, edellyttää selkeästi laajempaa ja tarkempaa lapsivaikutusten arviointia. Vastaavasti kotikunnan menettämisen ja kotikuntamerkinän poistamisen osalta lapsivaikutuksia tulee arvioida yksityiskohtaisemmin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §

Esitysluonnoksessa tuodaan esille, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n mukaan ilman kotikuntaa oleville alaikäisille on järjestettävä terveydenhuollon palvelut samassa laajuudessa kuin kotikunnan omaaville henkilöille. Ongelmana on, että hallitus on

valmistelemassa lainsäädäntömuutosta kyseisen säännöksen osalta (hallitusohjelmakirjaus: ”Poistetaan laittomasti maassa olevilta oikeus muihin kuin kiireellisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä sosiaaliturvaan eli palataan tältä osin viime vaalikautta edeltäneeseen oikeustilaan”). Muutos kumoaisi myös nk. paperittomien lasten lakisääteisen oikeuden terveydenhuoltoon.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin kaavailtu muutos on erittäin ongelmallinen, sillä Suomea velvoittavien ihmisoikeussopimusten ja perustuslain asettamat edellytykset jäävät riittävässä määrin täyttymättä suunnitellun muutoksen myötä. Kysymys on haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden erityisestä suojelusta ja heidän keskeisistä tarpeistaan.

Lapsivaikutuksia ei ole esityksessä arvioitu suhteessa em. suunniteltuun sote-järjestämislain muutokseen. Tätä voidaan pitää HE-luonnoksen yhtenä keskeisenä puutteena.

Vuoroasumisesta

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että hallitus edistää vuoroasuvien lasten vanhempien tasaveroista asemaa turvaamalla arjen sujuvuuden kannalta välttämättömät palvelut. Asia on tärkeä, sillä vuoroasuminen koskee hyvin huomattavaa joukkoa lapsia ja perheitä. MLL haluaa tässä yhteydessä tuoda esille, että vuoroasuvien lasten ja heidän perheidensä parempaa huomioon ottamista palvelu- ja etuusjärjestelmässä on käsitelty STM:n poikkihallinnollisessa työryhmässä vuonna 2018 ja VN TEAS-selvityksessä 2018–2020 sekä toimenpidesuunnitelmassa lainsäädännön ja toimintatapojen uudistamiseksi vuoroasuvien lasten tilanteissa (2021).

MLL painottaa, että lainsäädäntöön tarvitaan lapsen oikeuksia turvaavia tarkennuksia niiden lasten ja perheiden osalta, joissa vuoroasuminen tapahtuu kahdessa kunnassa. Lisäksi tarvitaan konkreettisia ratkaisuehdotuksia siihen, millä muilla keinoilla vuoroasuvan lapsen yhdenvertainen oikeus palveluihin molempien vanhempiensa kotikunnissa voidaan näissä tilanteissa turvata.

Esa livonen, johtava asiantuntija

Kirsi Pollari, erityisasiantuntija

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry

Pollari Kirsi

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry